

5. Радіонов Ю.Д. Цілі бюджетної політики України у сфері видатків / Ю.Д. Радіонов // Наукові праці НДФІ. – 2015. – Вип. 1. – С. 87–95.

e-mail: v.rusin@tneu.edu.ua

Русін В.М., к.е.н, доцент кафедри фінансів
ім. С.І. Юрія ТНЕУ

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЗАЛИШКИ КОШТІВ ЄДИНОГО КАЗНАЧЕЙСЬКОГО РАХУНКУ

Русин В.Н., к.э.н, доцент кафедры финансов
им. С.И. Юрия ТНЭУ

ФАКТОРЫ ВЛИЯНИЯ НА ОСТАТКИ СРЕДСТВ ЕДИНОГО КАЗНАЧЕЙСКОГО СЧЕТА

Rusin V.N., Ph.D., Associated Professor of Department
of Finance named after S.I. Yuriy, TNEU

FACTORS AFFECTING BALANCES THE SINGLE TREASURY ACCOUNT

Необхідність ефективного управління наявними фінансовими ресурсами держави завжди була і буде актуальною, оскільки від цього залежить можливість профінансувати видатки бюджетів в межах їх доходів, нагромадити кошти для погашення боргових зобов'язань держави, використати тимчасово вільні кошти з метою отримання додаткових доходів держави, оперативно реагувати на зміну соціально-економічної ситуації у країні тощо. Важливу роль у забезпеченні ефективного управління бюджетними коштами держави, прозорості фінансових операцій, аналізі та наданні інформації про фінансовий стан бюджету держави, а також запобіганню нецільовому використанню коштів відіграє система виконання бюджету.

В різні історичні періоди на території нашої країни застосовувались усі три відомі світовій практиці системи касового виконання бюджету – банківська, казначейська та змішана. Однак, саме з метою більш ефективного управління фінансовими ресурсами держави 27 квітня 1995 р. Указом Президента України № 335/95 було утворене Державне казначейство

України, а постановою Кабінету Міністрів України від 31 липня 1995 р. № 590 затверджено Положення про Державне казначейство України. Перехід на казначейську систему касового виконання бюджетів дав можливість контролювати обіг бюджетних коштів у процесі їх акумулювання до бюджетів, а також їх подальшого використання. В процесі еволюційного розвитку казначейської системи функція управління бюджетними потоками держави вийшла на новий рівень із запровадженням Єдиного казначейського рахунку, що дало можливість акумулювати на ньому усі надходження державного та місцевих бюджетів, фондів загальнодержавного соціального страхування і в подальшому з нього здійснюються видатки. Це значно підвищило оперативність управління фінансовими ресурсами держави.

Єдиний казначейський рахунок (ЄКР) – це консолідований рахунок, відкритий Казначейству України у Національному банку для обліку коштів та здійснення розрахунків у системі електронних платежів НБУ. Єдиний казначейський рахунок об'єднує систему рахунків, через які органи казначейства проводять операції за доходами та видатками бюджетів усіх рівнів. Ці рахунки діють в єдиному режимі, створюючи, таким чином, загальнодержавну інформаційну систему єдиного казначейського рахунку, яка забезпечує облік усіх здійснюваних на ньому операцій [1, с. 97–98]. Саме це дає можливість органам казначейства в режимі реального часу володіти інформацією про наявність коштів на ЄКР та їх рух, що дає можливість приймати виважені управлінські рішення.

У контексті необхідності вдосконалення ефективного управління наявними фінансовими ресурсами держави вважаємо за доцільне розглянути фактори впливу на стан та структуру наявних залишків коштів на Єдиному казначейському рахунку. Динаміка наявності коштів на ЄКР демонструє значні коливання у різні роки та місяці в році (табл. 1). Залишок коштів на єдиному казначейському рахунку постійно змінюється, під час надходжень податків та інших обов'язкових платежів до державного і місцевих бюджетів збільшується і знижується під час пікових навантажень за видатками відповідних бюджетів.

Таблиця 1

Вхідне сальдо ЄКР у 2003–2016 рр. (станом на початок місяця) [2]

(млн. грн.)

Показник	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
2003	452	1811	1637	903	740	1180	594	341	752	2508	3092	4475
2004	2205	4005	5433	5652	4749	5573	9651	13194	15242	12883	9603	8703
2005	4950	6750	6957	6866	5342	7685	5549	7797	10270	8267	7148	27350
2006	17015	19480	19357	16323	15053	16415	13767	13338	16121	15091	13840	15149
2007	9084	11220	13834	14865	14539	16557	13680	15508	17121	13217	13340	15229
2008	4378	10015	14141	15571	12361	18085	14376	14212	19165	15857	11430	16995
2009	7715	7946	5988	5453	3363	4966	4134	2583	6576	3544	3311	3291
2010	1055	1835	1334	5412	6312	5478	7352	8713	13806	8751	5749	10926
2011	2724	6036	7755	6158	9441	17182	7797	8180	11053	6307	5332	6217
2012	2062	4255	4703	5726	5640	7878	5632	3644	6608	2311	1762	8834
2013	458	4047	2773	3579	3766	4108	3754	3925	3990	4073	410	1197
2014	1739	4721	3590	4209	3811	8053	3729	6570	13412	10055	8476	6767
2015	3008	8792	14615	26674	23560	27746	25446	33271	45853	47128	43624	47957
2016	9017	16718	16826									

Як видно з наведених даних у таблиці 1 впродовж досліджуваного періоду найменші залишки коштів на ЄКР у перші місяці року. У січні місяці тільки розпочинається бюджетний період, чим і обумовлюються найменші залишки. Також у перші місяці року спостерігаються відносно нижчі суми поступлень податкових надходжень. Однак на початку бюджетного періоду значно нижчі показники ділової активності розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, що пов'язано з тим, що необхідно узгодити кошторисні показники розпорядників бюджетних коштів, затвердити паспорти бюджетних програм, провести складні тендерні процедури пов'язані із держзакупівлями. Це мало б сприяти підвищенню залишків коштів на ЄКР, оскільки передбачені кошти розпорядникам ще певний проміжок часу залишаються на ЄКР. Найбільше коштів з ЄКР використовується в останні місяці року, що обумовлено завершенням бюджетного періоду, і як наслідок, бажанням розпорядниками бюджетних коштів максимально освоїти передбачені їм кошти. Більш високі залишки коштів на ЄКР у 2015 – початку 2016 рр. певною мірою пояснюються девальвацією та інфляцією, що призвело до більш високих обсягів податкових надходжень до бюджету, а також надходженням траншів міжнародної фінансової допомоги.

Найбільший вплив на залишки коштів на ЄКР мають частка доходів і видатків державного і місцевих бюджетів та співвідношення між ними.

Якщо доходи перевищують видатки, то баланс ЄКР зростає, і навпаки, при перевищенні видатків над доходами баланс ЄКР знижується. У випадках недостатності дохідних джерел доходів для покриття видатків та відсутності достатніх залишків коштів на ЄКР виконання видаткової частини бюджету відбувається в умовах жорсткого дефіциту. Як наслідок здійснюється фінансування захищених видатків, особливо соціальних виплат. Значний вплив на обсяги залишків коштів на ЄКР мають наявні у казначейському обліку зареєстровані та неоплачені фінансові зобов'язання розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

На зміну структури залишку коштів на ЄКР безпосередньо впливають внутрішні та зовнішні запозичення, транші міжнародної фінансової допомоги, в результаті чого залишки коштів на ЄКР зростають та погашення боргових зобов'язань, що призводять до зниження залишків коштів на ЄКР. При здійсненні запозичень чи погашенні боргових зобов'язань в іноземній валюті значну роль відіграють операції із купівлі-продажі іноземної валюти.

Одним із чинників впливу на залишки коштів на ЄКР є процеси приватизації державного майна, в результаті чого його баланс збільшується. Для прикладу, у 2005 р. після приватизації «Криворіжсталі» у кінці року на ЄКР вдалось накопичити 27,35 млрд. грн., що було рекордним показником аж до червня 2015 р.

Бюджетним законодавством передбачено можливість надання за рахунок коштів ЄКР безвідсоткових позик місцевим бюджетам та Пенсійному фонду на покриття тимчасових касових розривів. Надання таких позик призводить до зменшення залишків коштів на ЄКР. До 2015 р. місцеві бюджети через незабезпеченість фінансовими ресурсами навіть для фінансування захищених статей видатків масово змушені були отримувати позики з ЄКР. Це негативно відображалось на балансі залишків коштів на ЄКР.

Відповідно до норм Бюджетного кодексу України Міністр фінансів України за погодженням з Національним банком України має право в межах поточного бюджетного періоду здійснювати на конкурсних засадах та/або шляхом проведення аукціонів розміщення тимчасово вільних коштів Єдиного казначейського рахунку та коштів валютних рахунків державного бюджету на депозитах або шляхом придбання державних цінних паперів з подальшим поверненням таких коштів до кінця поточного бю-

джетного періоду [3]. В результаті таких дій залишки коштів на ЄКР на певний період часу зменшаться, однак це в подальшому призведе до їх збільшення.

Отже, підсумовуючи вище викладене можна зробити висновок, що в Україні відсутні стійкі тенденції до зміни залишків коштів на Єдиному казначейському рахунку. На залишки коштів на ЄКР мають вплив багато факторів. Однак, на органи казначейства покладається відповідальність за ефективно управління наявними залишками коштів на ЄКР, що вимагає постійного вдосконалення процесів планування і прогнозування грошових потоків на ЄКР. Тому необхідно зосередити значні зусилля фахових працівників органів казначейства на моніторингу грошових потоків на ЄКР, їх аналізі та прийнятті рішень щодо управління залишками коштів ЄКР.

Література:

1. Казначейська система виконання бюджету : навчальний посібник / В.І. Стоян, В.М. Русін. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 372 с.
2. Вхідне сальдо ЄКР у 2003–2016 рр. (станом на початок місяця) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/23608>.
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.